

LESDOELEN**Taalbeschouwing – Woorden**

- De leerlingen kunnen verkleinwoorden vormen door het juiste achtervoegsel aan het verkleinwoord toe te voegen.
- De leerlingen kunnen verwoorden hoe een verkleinwoord is opgebouwd.
- De leerlingen kunnen de bedoeling van een verkleinwoord achterhalen.

Attitudes en andere leerinhouden

- De leerlingen maken kennis met eenvoudige afspraken, (spel)regels en omgangsvormen. Ze kunnen onder begeleiding tot afspraken en regels komen, en zich onder begeleiding aan regels en afspraken houden. Ze kunnen nagaan en aangeven in welke mate anderen regels en afspraken nakomen.
- De leerlingen kunnen in duo samenwerken om tot een gezamenlijk antwoord te komen.

LEERLIJNEN**Dit kwam eerder aan bod.**

- De leerlingen leren wat verkleinwoorden op -je / -pje / -tje / -etje zijn en hoe ze worden gevormd.

Dit komt later aan bod.

- De leerlingen passen het gebruik van verkleinwoorden correct toe bij het schrijven van teksten.

MATERIAAL

- Taalboek p. 31-32
- Werkboek p. 4-6
- Instructiefilmpje verkleinwoorden
- Extra materiaal
vier stroken kladpapier per groep van twee leerlingen, stift, schaar

LESVERLOOP**Aanzet**

5

- 1 Een gedicht

Kern

35

- 2 Vormen van verkleinwoorden
- 3 Gebruik van verkleinwoorden
- 4 Verkleinwoorden herkennen en ordenen
- 5 Oefenen in het werkboek

Reflectie

10

- 6 Verkleinwoorden in de klas

VOOR DE LES

- Je zorgt ervoor dat er per twee leerlingen ongeveer vier papierstroken en een stift klaarliggen.

1 Een gedicht

Je begint samen met de leerlingen aan het nieuwe thema.

- Het nieuwe thema heet *Bizarre brouwsels*. Wat betekent 'bizar'? Ken je een ander woord dat hetzelfde betekent? ('Bizar' betekent vreemd, raar ...)
- Wat is een brouwsel? (een zelfgemaakt drankje)
- Wat zie je op de thematekening? (Een heks die een vies drankje brouwt in een ketel.)
- Waarover zou het thema kunnen gaan? (eigen antwoord)

Je vertelt dat het thema over bizarre en vooral ook enge wezens zal gaan: wezens die niet (altijd) echt bestaan, maar fantasiewezens. Misschien bestaan ze wel in de dromen (of beter gezegd: nachtmerries) van de leerlingen. Je maakt een overgang naar hun dromen (nachtmerries).

- Wie heeft er goed geslapen vannacht? (eigen antwoord)
- Wie heeft er iets fijns gedroomd? Wat dan? (eigen antwoord)
- Had iemand een nachtmerrie? Wat betekent 'een nachtmerrie'? (Eigen antwoord. Een nachtmerrie is een enge droom.)
- Welke gruwelijke wezens kunnen er voorkomen in nachtmerries? (heksen, spinnen, monsters ...)

Tijdens dit nieuwe thema zullen we samen heel wat bizarre wezens ontmoeten. Hopelijk krijgen jullie hier dan geen nachtmerries van! Ik droomde vannacht over een miniheksje.

Je leest het gedicht *Miniheksje* voor. De leerlingen volgen in hun taalboek.

Je bespreekt het gedicht aan de hand van de volgende vragen:

- Waarover gaat het gedicht? (Over Lowie, die een enge droom heeft.)
- Wat doet zijn mama? (Ze komt hem troosten.)
- Hoe stelt mama hem gerust? (Ze zegt dat hij een mooie droom moet hebben.)
- Is een droom over een heks niet eng? (Vaak wel, maar dit miniheksje en haar vrienden zijn heel erg lief, ze bezorgen hem een mooie droom.)
- Waarom zou mama zoveel verkleinwoorden gebruiken? (Om het schattiger te maken, liever, minder eng.)

Je bekijkt met de leerlingen de vorming van de verkleinwoorden uit het gedicht.

- Welke verkleinwoorden staan er in de tekst? (heksje, bezempje ...)
- Hoe kan je een verkleinwoord herkennen? (Het woord eindigt dan op -je, -pje, -tje, etje, (-kje).)
- Geef een voorbeeld uit de tekst, waarbij het verkleinwoord eindigt op 'etje'. ('trolletje' en 'holletje')
- Wat merk je op bij de schrijfwijze van deze woorden? (Je verdubbelt de medeklinker.)

Je verwoordt het doel van de les.

Tijdens deze les denken we na waarom we verkleinwoorden gebruiken. Daarnaast oefenen jullie verder op de verschillende vormen van verkleinwoorden.

2 Vormen van verkleinwoorden

Je bespreekt met de leerlingen hoe de nieuwe verkleinwoorden uit het gedicht gevormd worden. Je zet een tabel op het bord met vijf kolommen:

- grondwoord + tje
- grondwoord + je
- grondwoord + pje
- grondwoord + etje
- woorden die altijd klein zijn

Je vult deze kolommen telkens aan tijdens je instructie.

- **Wat is een grondwoord? (Een grondwoord is de basis, bv. heks. Van dit woord kunnen we starten om er een langer woord van te maken, bv. heksje, toverheks. Een grondwoord is dus een woord waarvan je start om andere woorden te maken.)**
- **Welk soort woorden zijn de grondwoorden van de voorbeelden uit de tekst? (zelfstandige naamwoorden, bv. de heks, de spin, de trol)**

Je bespreekt de verschillende vormen van verkleinwoorden met de leerlingen. Je laat de leerlingen telkens zelf op zoek gaan naar een voorbeeld. Dit noteer je mee op het bord.

Je staat extra stil bij de verkleinwoorden die bestaan uit het grondwoord + etje. Je merkt op dat de eindletter van het grondwoord hier verdubbelt: 'trol' (met één l) wordt 'trolletje' (met dubbele l).

Je verklaart dat er ook woorden bestaan die altijd klein zijn, bv. meisje, Sneeuwvitje, Doornrosje, Roodkapje.

Je laat de leerlingen per categorie enkele voorbeelden bedenken en schrijft ze in de tabel op het bord.

3 Gebruik van verkleinwoorden

In het gedicht worden verkleinwoorden gebruikt om iets minder eng te maken. Bijvoorbeeld: dromen over een klein miniheksje is veel minder eng dan dromen over een heks.

Maar er zijn nog redenen waarom mensen verkleinwoorden gebruiken. Wie kent er nog een reden?

Je bespreekt met de leerlingen andere redenen om verkleinwoorden te gebruiken. Je kunt daarbij telkens een voorbeeld geven. Wanneer de leerlingen zelf niet op nog andere redenen kunnen komen, vertrek je telkens vanuit het gedicht.

- **Lowie had een enge droom. Mama hoort hem snikken in zijn bed en gaat naar hem toe: 'Mijn schatje, niet bang zijn, het was maar een droom.'** ('Schatje', maar ook andere voorbeelden zoals 'liefje' en 'zoetje' zijn liefkozend bedoeld, om te tonen dat je iemand graag ziet.)
- **Mama wil hem troosten. Ze kruipt ook even bij hem in bed. Ze zegt: 'Kom, kruip maar weer onder het dekentje.'** ('dekentje' – om het gezellig te maken. Daarom drinken mensen vaak ook een kopje koffie of een theetje of ...)
- **De volgende dag op school vertelt Lowie in de klas dat hij een nachtmerrie had. Raoul lacht hem ermee uit: 'Broekventje!'** (Verkleinwoorden worden ook gebruikt om te spotten met iets of iemand.)
- **De juf hoort wat er gebeurt. Ze is heel erg boos op Raoul. Hij zegt meteen: 'Het was maar een grapje!'** (Hij wil het minder erg maken dan het is.)

SPELLINGTIP

De leerlingen denken aan de strategie voor het verdubbelen van de medeklinker en verenkelen van de klinker bij het schrijven van verkleinwoorden op -etje.

4 Verkleinwoorden herkennen en ordenen

Je verdeelt de klas in heterogene duo's. Elk duo krijgt vier papierstroken, een stift en een korte tekst die ze mogen lezen in het taalboek. Daar halen ze de verkleinwoorden uit. Ze schrijven ieder verkleinwoord apart met stift (in voldoende groot lettertype) op een papierstrook.

Je vertelt dat ze voor elk verkleinwoord ook moeten nadenken over het grondwoord van dat verkleinwoord. Dat grondwoord moeten ze onderstrepen.

Wanneer de leerlingen klaar zijn met de opdracht, overloop je alle teksten en je bespreekt ze aan de hand van de volgende vragen.

- Welke verkleinwoorden hebben jullie gevonden? (afhankelijk van de tekst)
- Wat is het grondwoord van dat verkleinwoord? (afhankelijk van de tekst)
- Wat voeg je toe aan dat grondwoord om er een verkleinwoord van te maken? (-je / -pje / -tje of -etje)

Je laat de leerlingen hun papierstroken in de juiste kolom op het bord hangen. Er blijven twee stroken/woorden over: 'bezempjes' en 'dingetjes'. Je bespreekt deze woorden aan de hand van volgende vragen.

- Zijn deze woorden dan geen verkleinwoorden? (Jawel, maar deze verkleinwoorden staan in het meervoud: 'één bezempje', 'meer bezempjes' en 'één dingetje', 'meer dingetjes'.)

Je verwoordt kort dat het meervoud van verkleinwoorden gevormd wordt door -s toe te voegen.

5 Oefenen in het werkboek

Voor de leerlingen aan de oefeningen beginnen, overloop je het onthoudkader.

De leerlingen nemen hun werkboek en maken de oefeningen.

De aanloopgroep maakt oefening 1, 2, 3 en 4.

De kerngroep maakt oefening 2, 3, 4 en 5.

De leerlingen die de kernoefeningen probleemloos opgelost hebben, proberen daarna oefening 6 te maken.

TIP

Je kunt ter variatie de applicatie Make Dice op de iPad gebruiken en een dobbelsteen maken met de verschillende achtervoegsels. Dobbel met de dobbelsteen en laat de leerlingen gericht verkleinwoorden zoeken met het achtervoegsel dat verschijnt.

6 Verkleinwoorden in de klas

Sta samen met de leerlingen stil bij de les van vandaag. Vonden ze het een makkelijke of moeilijke les? Hoe zochten ze hulp wanneer ze iets moeilijk vonden? Aan het begin van de les werkten de leerlingen per twee. Vonden ze dat fijn? Wat liep goed? Wat liep minder goed? Kreeg elke leerling evenveel kansen om woorden te zoeken? Nam de sterkste leerling het heft in handen? Kreeg een minder sterke leerling ook de kans om woorden te zoeken?

Je laat de leerlingen eens rondkijken in de klas.

Je laat hen op zoek gaan naar verkleinwoorden om de tabel op het bord aan te vullen.

- Kijk eens rond in de klas. Bedenk nu zelf een verkleinwoord.
- In welke kolom op het bord past het woord?
- Kun je het woord ook in het meervoud plaatsen?

De leerlingen die nog moeilijkheden ondervinden met de leerstof, duiden de weeroefening aan (groene pijl).

De leerlingen die de oefeningen vlot maakten, duiden de meeroefening aan (blauwe pijl).

In het midden van de nacht gilde Lowie luid:
 'Mama! Ik hoor een eng geluid!
 Ik zie een heks of is het een spook?
 Mama, kom, zie jij dat ook?'
 Mama ging snel naar haar kleine Lowie.
 Ze zei: 'Wil je weten wat ik zie?
 Ik zie helemaal niks, enkel de nacht
 en een mooie droom die op je wacht.
 Een droom over een miniheksje, Stien,
 heb je haar al eens gezien?
 Met haar bezempje van hout
 met wat barstjes, het is al oud.
 Haar lieve vriendje, het trolletje
 die woont daar in een holletje.
 Draakje Snotneus woont daar ook
 en een spinnetje en een spook.
 Ze brouwen een drankje in een flesje
 snijden appeltjes met een mesje.
 Een brouwseltje voor een goede nacht
 dus mijn schatje, slaap nu maar zacht!'

Allerliefste Heksientje,
 jij hebt op je neusje het mooiste wratje
 van de hele klas!
 Wil je het met me aan?
 Timmie,
 hopen op een positief antwoordje van jou.

Voor mama ...
 Ik gaf per ongeluk een stootje tegen de
 ketel. Het drankje liep zo uit de ketel.
 Het was een boeltje, maar ik maakte alles
 netjes schoon. Ben je niet boos op mij?
 Sorry!

Liefje,
 wil jij het protpotje
 even poetsen?
 Je bent een schatje!
 xxx

Lieve reusje,
 Jij bent mijn beertje.
 Jij bent mijn zoetje.
 Ik ben jouw vrouwtje.
 Voor altijd.
 Je heksje.

Dit kan ik al!

- Ik weet dat verkleinwoorden eindigen op -je, -tje, -pje of -etje.
- Ik kan verkleinwoorden terugvinden in een tekst.

Verkleinwoorden

- Verkleinwoorden kun je gebruiken om:
- iets klein te maken; **Voorbeeld:** Dit boompje zal nog veel moeten groeien.
 - iets lief te maken; **Voorbeeld:** Mijn broer is een echt schatje!
 - iets minder erg te maken; **Voorbeeld:** Zal ik je wondje verzorgen?
 - iets spottend te maken. **Voorbeeld:** Wat ben jij een flauw mannetje.

Verkleinwoorden vorm je door een stukje aan het woord te plakken:

woord + je	woord + tje	woord + pje	woord + etje
huis + je = huisje	stoel + tje = stoeltje	film + pje = filmpje	ring + etje = ringetje

Sommige woorden zijn altijd een verkleinwoord: Sneeuwwitje, meisje,...

1 Maak het minder erg!

- Omkring het best passende woord.
- Drakenzoon zegt tegen mama draak: 'Maar mama, het was maar een vuur (vuurtje) ik bedoelde het niet zo ...'
- Zegt een monstertje tegen de meester: 'Ik heb een kreuk (krekje) in mijn blad.'
- Vader trol vertelde die avond aan moeder trol: 'Schat (Schatje) ik heb een scheur (scheurtje) in mijn broek. Kun jij zehet herstellen?'

2 Het juiste stukje

- Onderstreep het grondwoord.
- Kleur de stukjes in de juiste kleur.

-je: groen -tje: oranje -pje: blauw

bloempje snoepje gitaartje tafeltje buikje raampje
 zusje draakje muurtje broekje broertje boompje

3 Zoek het grondwoord

- Markeer in elk verkleinwoord het grondwoord.

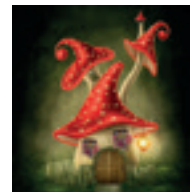
stoeltje	neusje	vingertje	flesje	paardje
wolkje	ringetje	boompje	beestje	briefje
telefoonnetje	brouwseltje	paddenstoeltje	keteltje	doosje
boekje	toverstokje	pilletje	naampje	monsteretje

4 De reus en de kabouter

Reus Ralf drinkt van het brouwsel van heksje Stien. Hij wordt een mini-reusje en woont nu in een kabouterhuisje. Alles is er klein. Wat ziet Reus Ralf allemaal in het huisje?

- Kijk naar de prent en noteer zeven verkleinwoorden.
- meerdere antwoorden mogelijk

deurtje, raampje, bloempjes, hekje, weggetje, padje, dakje, hoedje, stipjes, lampje, paddenstoeltje

5 Een vlieg in het paleisje!

- Lees de tekst. Kleur de verkleinwoorden.
- Noteer alle verkleinwoorden in de tabel.

Eeeek! Een vlieg!

Koning Theo heeft bezoek in zijn kleine paleis. Bezoek van een lief meisje. Maar op haar parapluitje zit een vlieg. De koning slaakt een gillette wanneer de vlieg op zijn wangetje gaat zitten. Hij neemt snel een krantje en probeert de vlieg te vangen. Dat lukt niet. Hij neemt dan maar een stokje. De vlieg gaat op zijn duimpje zitten en daarna op zijn hoofdje. PATSI! De koning heeft de vlieg niet, maar wel zelf een builtje.

-je	-tje	-pje	-etje	altijd verkleinwoord
stokje	parapluitje	duimpje	gillette	meisje
hoofdje	builtje		wangetje	
krantje				

6 Hoe zeg je het?

■ Bedenk voor elke situatie een passende zin met verkleinwoorden.

1 Je moet je juf vertellen dat je een lelijke vlek hebt gemaakt in je toverboek.

eigen antwoord, bv.

Juf, ik maakte een vlekje in mijn toverboekje.

2 Die stoere tovenaer is van zijn bezem gevallen. Jouw ideale kans om nu eens met hem te lachen.

eigen antwoord, bv.

Haha, het stoere tovenaartje is van zijn bezempje gevallen.

3 Je bent verliefd op die nieuwe klasgenoot. Je stuurt een briefje met complimenten.

eigen antwoord, bv.

Schatje, ik hou van je mooie haartjes en schattige oogjes!

4 Je wilt een pad je stinkende brouwsel laten drinken.

eigen antwoord, bv.

Het is echt een heerlijk brouwseltje!

5 Je vertelt je mama dat je je kleine broer een duwtje hebt gegeven.

eigen antwoord, bv.

Mama, ik heb mijn broertje een duwtje gegeven.

Dit heb ik vandaag geleerd!

- Ik leerde verkleinwoorden vormen door -je, -pje-, -tje of -etje aan een grondwoord toe te voegen.
- Ik leerde dat sommige woorden altijd in de vorm van een verkleinwoord worden gebruikt, bv. Sneeuwvitje.
- Ik leerde dat mensen verschillende redenen hebben om verkleinwoorden te gebruiken: om de boodschap te verzachten, om lief te zijn, om te spotten ...